

Samtal om församlingen och gudstjänsten

Studieplan till boken *Liturgi i Svenska kyrkan*,

SAMMANSTÄLLD AV GUNNAR WEMAN

Några enkla studieanvisningar

Grundboken *Liturgi i Svenska kyrkan. I ord och bild från då och nu* är en bok med fem huvudkapitel. De är i sin tur uppdelade på olika underavdelningar. Det handlar alltså inte om en löpande text. Man kan som läsare enkelt gå in i det avsnitt som man tänker kan vara litet mer intressant än något annat. Därtill finns det ett avslutande kapitel som ett slags sammanfattning och ett sakregister – det senare då tänkt som en hjälp att se olika termer och begrepp i sitt sammanhang.

Det unika med den här grundboken är de många bilderna. Bokens text utgörs ofta av bilden och dess budskap. Att grundboken har detta upplägg återspeglar sig också i hur studieplanens samtalsuppgifter har utformats.

Studieplanen är tänkt att ge ledtrådar för den grupp i församlingen, som vill ha litet hjälp att styra upp sitt samtal. Det är gruppens uppgift att vid sina samlingar, via grundbokens framställning, samtala om det som kännetecknar en gudstjänstfirande församling. I vissa avsnitt kan det vara naturligt att låta en del av samtalet närmast bli ett bibelstudium.

Studieplanen följer i all enkelhet grundbokens olika avsnitt. Har deltagarnas förberedande läsning av grundboken aktualiserat andra frågeställningar än de föreslagna, så tag de egna frågorna i första hand. Poängen ju det gemensamma utbytet – och förhoppningsvis nya och/eller fördjupade infallsvinklar när det gäller den egna församlingens gudstjänstfirande!

Studieförbundet Sensus gläder sig naturligtvis om studiegruppens ledare rapporterar om gruppens verksamhet. Man kan googla sig fram på Sensus' olika länsadresser för att på enklast möjliga sätt nå rätt mottagare...

Samtalsämnen:

- I Församling och 'församling'
- II Församlingskyrka och gudstjänstrum
- III Kyrkans ämbete och församlingen
- IV Söndagen och församlingens söndagsfirande
- V Gudstjänsten och församlingen
- VI Förkunnaren och gudsfolket
- VII Församlingsprästen och gudsfolket
- VIII Dopet och det fortsatta livet
- IX Döden och Livet
- V Församlingen – vision och framtid

I. Församling och 'församling' (*Grundboken sid 30-40*)

- 1 Vid den här första samlingen kan samtalsgruppen inledningsvis bläddra en stund i grundboken. Var och kan leta rätt på en bild från äldre tid och en från vår egen tid som säger något viktigt om församling då och nu. Samtala om bildvalet.
- 2 Gemensamt kan gruppen fundera över bilden på bokens baksida – vad säger den om dåtidens församling, präst och gudstjänstfirande?
- 3 Grundboken talar sid 38 om församling och "församling". Från att en församling tidigare hade omfattat 'allt', har det idag genom olika beslut blivit en uppdelning av församlingsbegreppet. Samtala om skillnaden mellan att vara skriven i en församling och tillhöra en gudstjänstfirande församling.

- 4 När det gällde församlingens ekonomi handlade det bakåt i tiden om tionde, offergång för prästens avlöning och kyrkoskatt (sid 30–32). Idag talar man om kyrkoavgift för de kyrkotillhöriga, begravningsavgift för alla och kollekter till olika angelägna ändamål. Hur kan det tänkas bli i framtiden med kyrkoavgiftens storlek – och vad tänker gruppen om kollekterna om det blir allt mindre sedlar och mynt i omlopp?
- 5 Jämför bilderna på sid 35–37. Vad säger de över tid om kyrkans sätt att ta ansvar för människors troskunskap? Vad kan behövas framöver i församlingen? Vore det bra att aktualisera Lilla katekesen på nytt (se Svenska psalmboken)?

II. Församlingskyrka och gudstjänstrum

(Grundboken sid 15–25, 40–57)

- 1 Jesus säger att där två eller tre är samlade i hans namn, där är han mitt ibland dem (Matt 18:20). Vad kan det löftet ha betytt för Kristi kyrkas framväxt – och vad kan samma löfte betyda för vårt sätt att idag vara gudstjänstfirande församling?
- 2 Vad innebär det att gudsfolket (Rom 12:4–5) på sina olika platser är ett vandringsfolk i gemenskap? Se på bilderna sid 19 och 20 och samtala om församlingskyrkans betydelse för gudstjänsten – bilderna då och den egna församlingskyrkan nu.
- 3 Vad tänker gruppen om ett eventuellt samband mellan kyrkstugorna sid 23 och dagens församlingshem? Vad kan man säga om gudstjänsten i kyrkan och gemenskapen efter gudstjänsten – det som den ortodoxa kyrkan österut beskriver som ”liturgin efter liturgin”?

- 4 Vilka viktiga huvuddelar har den egna församlingskyrkan? Svarar den mot uppdelningen av Jerusalems tempel med förgården, det heliga och det allra heligaste? Vad säger en sådan struktur (eller disposition) om församlingskyrkan i förhållande till alla andra hus?
- 5 Vad innebär begreppet ”kyrkorummets annorlundahet”? Se på bilderna sid 53 och 55 – vad gör kyrkorummet annorlunda? Är det till fördel eller nackdel för dagens människor att kyrkans gudstjänstrum har den utformning den har?

III. Kyrkans ämbete och församlingen

(Grundboken sid 65–100)

- 1 Biskop, präst och diakon är de tre sammanhållna ämbeten – vigningstjänster – som Svenska kyrkan räknar med. På vilket sätt kan man säga att de är en gåva till församlingarna?
- 2 Vad skiljer dessa uppdrag från alla andra tjänster som finns i församlingen? – kyrkväktare, kyrkomusiker, församlingspedagog, kanslist, kyrkogårdsarbetare osv. Har den svenska kyrkan under goda ekonomiskt goda tider anställt bort lekfolkets frivillighet? Vad tänker gruppen om församlingens resurser, när det gäller antalet medarbetare och deras uppgifter? Hur skulle en möjlig prioritering se ut, när det gäller församlingens framtida tjänster?
- 3 Vad betyder det för en församling att stiftets biskop viger och inviger? Vad får den som biskopen viger till diakon eller präst? Får också en kyrkobyggnad eller en församlingsgård något genom biskopen inför framtiden?
- 4 Vad säger grundboken om församlingsprästens uppdrag? Vad anser samtalsgruppen är viktigast i prästens församlingstjänst? Se på bilderna sid 86–88 – vad säger de till det yttre om prästtjänstens utformning mellan ett då och ett nu?

- 5 Försök att beskriva diakonens förändrade tjänst i församlingen med hjälp av de två bilderna på sid 95. Vad tänker gruppen om diakonens uppdrag på församlingsgården, äldreboendet och i gudstjänsten? Vad betyder diakonens tjänst i förhållande till det samlade gudsfolkets kallelse att tjäna, göra hembesök och vittna om sin tro?

IV. Söndagen och församlingens söndagsfirande

(Grundboken sid 101–137)

- 1 Den här samlingen börjar med den avslutande delen av grundbokens aktuella avsnitt. Jämför först de två bilderna på almanackan sid 135 – den före och den efter almanackareformen 1973. Den första veckodagen är Jesu uppståndelsedag, påskdagen (Luk 24:1–12). Samtala om innebörden av att det är den dagen, alltså vår söndag, som innehållsligt sätter karaktären på veckans följande dagar – hur veckodagarnas inbördes ordning än har ändrats!
- 2 Grundboken konstaterar att Påskdagen färgar av sig på alla andra söndagar under kyrkoåret. När gudsfolket samlas till högmässa handlar det därför om lovsång i övertygelsen om att ingenting ”skall kunna skilja os från Guds kärlek i Kristus Jesus” (Rom 8:38–39). Vad betyder denna inriktning för högmässans lokala utformning? Och vad säger den djupast sett om det döpta folkets ’söndagstjänst’, dess söndagspraktik?
- 3 Bakåt i tiden var den svarta färgen i den svenska kyrkan ett tecken för högtid – se bilderna sid 103, 257 och 263. Med återupptäckten av kyrkoåret, med sin innehållsliga utgångspunkt i den första veckodagen, fick söndagarna och den följande veckan sin egen färgskala (sid 108) – och därmed sin egen karaktär och sitt eget budskap. Samtala om skillnaden mellan en blå och en vit söndag när det gäller psalmval, antal ljus, blommor och den övergripande

- liturgiska utformningen. Är skillnaderna 'bara' utanverk eller har de en djupare innebörd?
- 4 Kyrkoåret skapar både spänning och variation mellan dagarna. Se på bilderna för Askonsdagen (sid 117), Palm-söndagen (sid 121), Påsknatten (sid 127) och Allhelgo-nahelgen (sid 132) – vad kan den andliga verkligheten bakom bilderna betyda för den enskilda människan och för församlingen som helhet?
 - 5 Upprätta ett PM för hur samtalsgruppen skulle vilja se kyrkoåret återspeglad i den egna församlingens gudstjänst-firande. Vad av grundbokens aktuella avsnitt om kyrkoåret är möjligt och önskvärt att lokalt försöka föra över?

V. Gudstjänsten och församlingen

(Grundboken sid 142–167, 185–191)

- 1 När församlingens högmässa snarare samlar färre än många, så påminner grundboken om att den alltid firas tillsammans med alla Guds heliga (Upp 7:9–17). Bilden sid 144 visar på det sambandet – vad betyder denna bildmäs-siga dubbelexponering för både kyrkomusiker, präst och gudstjänstdeltagare för gudstjänstfirandet?
- 2 2018 års kyrkohandbok ger en viss bestämd ordning för församlingens olika gudstjänster. Vad innebär det för Svenska kyrkans folk att ha en sådan fastställd struktur? Samtala om vad som återkommer varje söndag och vad som är 'örörligt' inom den givna gudstjänstramen.
- 3 Vad betyder gudsfolkets medverkan i gudstjänsten för gemenskapen som helhet? Vilka uppgifter kan vara aktu-ella utifrån bland annat bilderna på sid 147–149, 187 och 189? Gå sedan vidare till Rom 12:4–8 och samtala om de församlingsuppgifter som Aposteln ser framför sig inom en församling.

- 4 Kan sådana här tjänster innebära ett slags bekännelsehandling – från en mer allmän form för gemenskap till en verklig upplevelse av engagemang och tillhörighet? Diskutera om detta kan vara ett sätt att 'bygga' församling.
- 5 Samtala om skillnaderna i måltidsfirandet mellan 'då och nu' med hjälp av bilderna dels på sid 156, dels på sid 163–164. Illustrera skillnaderna genom att ta fram en nattvardspsalms ur psalmboken (nr 387–400) som är representativ för respektive tidsperiod. Avsluta den här samlingen med att be Sv ps 71:- som en sammanfattning av vad Kristi kyrkas måltid är världen över.

VI. Förkunnaren och gudsfolket

(Grundboken sid 171–184, 216–222)

- 1 De på sitt sätt unika bilderna sid 172–173 visar två kyrkorum, där prästens uppdrag som förkunnare har kommit att prägla kyrkorummet. Samtala om altarets och altarrundens utformning. Fundera också över anordningen med ett predikstolaltare – hur förhöll sig på den tiden gudstjänstens liturgi och förkunnelse till varandra?
- 2 Prästen beskrivs ofta med förkortningen VDM (Verbi Divini Minister), dvs. Guds ords tjänare. Bilderna sid 176–178 ger tre – kanske överdrivna – exempel på dåtidens predikan från den upphöjda predikstolen samt på dåtidens nattvardsberedelse från 'altarzonen'. Vad drev prästerna till deras ofta 'långa' förkunnelse? Hörde predikan samman med deras ställning som något av bygdens överhetsperson? – jämför bilden sid 179.
- 3 Det sägs att vår tids människor skulle vara 'ordtrötta'. Vilka konsekvenser tänker samtalsgruppen att detta idag kan få för predikans utformning? Betyder en ändrad predi-

koplats något i det här sammanhanget? – samtala utifrån bilderna sid 174–175.

- 4 Vilken är predikans huvuduppgift utifrån söndagens tre lästa texter? På vilket sätt kan bilden sid 184 tjäna som en utmaning för varje förkunnare? Samtala om den bildens innehåll utifrån Sv. Ps. 67:-.
- 5 Vad tänker samtalsgruppen om den 'goda', programmerade tystnadens betydelse i gudstjänsten, exempelvis efter predikan (och därmed före trosbekännelsen)? På vilket sätt skulle en 'eftertänksam' tystnad kunna bli ett uttryck för delaktighet? Hur skulle gruppen i så fall föreslå att förkunnaren inledde ett sådant moment i gudstjänsten?

VII. Församlingsprästen och gudsfolket

(Grundboken sid 167–171, 241–264)

- 1 Församlingsprästen är i sin tjänst riktad både mot de många i exempelvis gudstjänsten och mot den enskilda människan i det som kallas själavården. Vad står begreppet själavård för? Är det begripligt för den s. k. vardagsmänniskan?
- 2 Samtala om betydelsen av sockenbudet och de sjukas smörjelse. Är det något gruppens medlemmar upplever som angeläget? – och i så fall när? Hur kan firandet av en sjukkommunion tänkas vara en del av en människas beredelse, när hon är på väg att bryta upp från det här livet? Läs och fundera över bönen på sid 170 när ni samtalar om denna frågeställning.
- 3 Prästen som konfirmandlärare har ett särskilt undervisningsansvar för församlingens ungdomar – hur har den rollen förändrats över tid? Samtala om denna förändringsprocess med hjälp av bilderna på sid 243–248.

- 4 En annan del av församlingsprästens möte med den enskilda människan och hennes livshållning är vid det enskilda samtalet och i bikten. Slå upp ordningen för bikt i psalmboken (den finns på ett par sidor mellan dop och konfirmation) – på vilket sätt kan bikten sägas handla om den inre människans friskvård? Hur samverkar prästen i förlåtelsens handpåläggning, enligt bilden sid 253, med Herren Kristus? Kommentera gärna det innehållsliga sambandet mellan Matt 18:12–14 och Matt 18:18.
- 5 Ännu en annan del av prästens möte med enskilda människor hör samman med vigsel och äktenskap. Gruppen kan här särskilt samtala om möjligheten av att förnya makarnas vigsellöften – hur kan det bidra till att stärka grunden för att gå vidare tillsammans? På motsvarande sätt kan gruppen fundera över hemvälsignelsen som ett uttryck för både glädje och hjälp i vardagen. Vad betyder det för församlingens familjer att den gudstjänstfirande kyrkan i sin förbön eller vid pålysningarna lyfter upp ”varje redligt äkta förbund” inför treenig Gud?

VIII. Dopet och det fortsatta livet

(Grundboken sid 223–241, 283–284)

- 1 Grundboken talar sid 283 om den vita dopdräkten som en bild för att skapelse och frälsning hör samman. Vad betyder detta symbolspråk för vår förståelse av dopet? Om samtalsgruppen går vidare och tänker på den vita konfirmandkåpan, prästens vita alba eller röklin samt den avlidnes vita svepning – hur blir då tolkningen i förhållande till dopet? Komplettera bilden av dopdräkten med ett samtal över Upp 7:9–17.

- 2 Vad ligger bakom den liturgiska förändringen vid dop-handlingen, när gruppen jämför bilderna sid 233–236? Vad kan församlingen bidra med för att hjälpa människor att påminna sig sitt eget dop?
- 3 Med hänvisning till den uppståndne Herrens löfte vid dopet om hans närvaro här i livet, genom döden och in i evigheten (Matt 28:20), så kan dopet aldrig göras om. Guds löfte gäller en gång för alla. Samtala om grundbokens slutsats i detta sammanhang: ”Ett eventuellt omdop är en nullitet”. Reflektera också över det faktum att de stora kyrkotraditionerna erkänner varandras dop. Vad betyder det – och vad kunde det betyda – med tanke på kyrkornas inbördes enhet?
- 4 Hur ser det ut i lokalförsamlingen, när det gäller de döpta barnen och deras deltagande i Måltiden? Vad tänker gruppen om detta med tanke på föräldrarna, barnen och den gudstjänstfirande församlingen (se bilden sid 239)?
- 5 Vad innebär talet om att ’dagligen leva i sitt dop’? Vad kan en sådan inriktning betyda för en människas förtröstan? Fortsätt samtalet med hjälp av Sv ps 69:1 och 4.

IX. Döden och Livet (*Grundboken sid 265–280*)

- 1 Begravningsgudstjänsten har över tid liksom kyrkans övriga ’handlingar’ – de som förr kallades ’förrättningar’ – förändrats till sitt innehåll. Samtala utifrån grundboken sid 266–268 samt bilden sid 270 om de förändringar som ägt rum. Är det något i synen på döden och den dödes familj som gruppen upplever särskilt utmanande? Är det något ’moment’ som gruppen skulle vilja ta med sig in i vår egen tid?

- 2 Se på bilden sid 269 – vilka är de både liturgiska och sociala förändringarna under de senaste femtio åren? Har någon i gruppen minnesbilder att komplettera med? Hur tolkar gruppen att dödsannonserna i dagstidningarna idag ofta ersatts av andra bilder än korset (se sid 272)?
- 3 Vad kan begravningsgudstjänsten och eftersamlingen betyda för ett sorgehus? Vad är angeläget att församlingen söker bidra med i de närståendes sorgearbete? Hur ser samtalsgruppen på det moment som tacksägelseeringningen utgör i gudstjänsten (sid 172) – skall den utformas som en särskild 'kungörelse' eller skall den ingå i församlingens förbön?
- 4 Kyrkogården brukar ofta beskrivas som församlingskyrkans förgård. Hur kommer redan där en känsla av andakt till uttryck? Vad vill den enskilda människan säga med gravljus och blommor på en släktgrav? Samtala om budskapet på den gravsten som är avbildad sid 278.
- 5 Hur ser gruppens medlemmar på förhållandet mellan liv, död och uppståndelse. Hur kan vi tillämpa Apostelns ord om dopets betydelse (Rom 6:3–5) på vårt förhållningssätt inför döden? Vad utsäger i detta sammanhang Lilla katekesen med orden "Där syndernas förlåtelse är, där är också liv och salighet"? Välj ut ur psalmboken en psalm eller psalmvers, som säger något viktigt om döden och Livet.

X. Församlingen – vision och framtid

(Grundboken sid 192–194, 281–292)

- 1 Den kristna församlingen bär genom sina kyrkotillhöriga med sig stora rikedomar av andliga erfarenheter. Vad sitter så att säga i kyrkorummets väggar? Vad utsäger söndagens liturgi? Hur är förhållandet mellan den enskilda männis-

- kans praktik och det som gudsfolket gör tillsammans? På vilket sätt kan något så 'enkelt' som bordsbönen (sid 194) hänga samman med den gemensamma gudstjänsten?
- 2 Vad kan gruppens medlemmar berätta om den egna församlingskyrkan? Vilka är minnesbilderna från 'förr'? Finns det i kyrkoarkivet gamla ritningar, som har något viktigt att förmedla? Vad tänker gruppen om den egna kyrkobyggnaden och det egna gudstjänstrummet inför framtiden?
 - 3 Hur kan församlingen som ett gudsfolk uppleva att man är både lokalt förankrad och internationellt sammanfogad med andra människor och andra kyrkogemenskaper? Vad betyder i detta sammanhang ljusbäraren, kyrkans förbön och informationen i församlingsbladet (eller på församlingens hemsida)?
 - 4 Återvänd till bonaden i Skog (sid 20) – vad kan vi säga om visionen då en gång när kyrkan etablerade sig uppe i norr? Och vad kan vi säga om vår församlingsvision idag?
 - 5 Välj ut ur grundbokens många bilder *en* bild som känns viktigare än någon annan när det gäller framtiden. Samtala om valet av just den bilden. Och avsluta samtalsgruppens samtal över grundboken med att tillsammans fundera över den framtida församlingsvisionen med hjälp av Sv ps 285:1–3 – och särskilt vers 3 "Gud, för uppbrott och förvandling...". Detta samtal kan gärna fokusera på sambandet mellan att vara buren av traditionen och att vara kallad till förnyelse.